

Kırsaldan Kente Göçün Önlenmesinde Teşviklerin Rolü ve Yeni Bir Teşvik Sistemi Önerisi

Yazar: Arş. Gör. İbrahim OLGUN¹

¹Recep Tayyip Erdoğan Üniversitesi, Rize, ibrahimolgun29@gmail.com

Anahtar Kelimeler: Teşvik sistemleri, kırsaldan kente göç, bölgesel kalkınma, yeni teşvik sistemi

Özet: Ülkemizde bugüne kadar uygulanan teşvik sistemlerine bakıldığında bunların genellikle, hiç sermayesi olmayan köylüleri ya da düşük miktarda gelire sahip yeni girişimcileri pek gözetmediği görülmektedir. Ayrıca bugüne kadarki teşvik kanunlarında illerin sınıflandırılarak bölgelere ayrılması işlemi, illerdeki iktisadi kalkınmışlığa, refah seviyesine ve bölgesel istikrarsızlıkların sebep olduğu olumsuzluklara bakılarak yapılmıştır. Yani bu amaçlar arasında göç verme kıstası doğrudan yer almamaktadır. Bu da göç vermesine ve diğer bölgelerdeki illere göre geride kalmasına rağmen bazı illerimizin yapılan sınıflandırma nedeniyle teşvik avantajlarından mahrum kalmasına neden olmaktadır. Dolayısıyla kırsaldan kente göçü önlemek için, diğer etkenleri de dikkate almak koşuluyla, özellikle göç vermeyi engelleyecek yeni bir teşvik sistemine ihtiyaç duyulmaktadır.

1. GİRİŞ

Türkiye’de günümüze kadar uygulanmış olan ve hala hâlihazırda uygulanan teşvik sistemlerine bakıldığında, sunulan teşvik avantajlarından yararlanabilmek için genellikle yüksek meblağlarda yatırım yapma şartları konulduğunu görülmektedir. Teşviklerden faydalanabilmek için böyle bir şartın istenmesi sermaye sahibi olmayan ya da düşük bir gelire sahip olan yeni girişimciler açısından dezavantaj oluşturmaktadır. Çünkü sermaye sahibi olmayan sıradan köylülerin veya düşük gelirlili yeni girişimcilerin bu meblağlarda yatırım yapmaları pek mümkün olamamaktadır. Böylece devlet teşvikleri, mevcut girişimcilere yeni imkânlar sunarak var olan sermayelerini daha da arttırmalarına katkı sağlarken, ilk kez iş kurmak isteyen girişimcilere aynı olanakları sağlamakta başarısız olmaktadır. Bu da fırsat eşitliğini ortadan kaldıran bir durum olarak karşımıza çıkmaktadır.

Devlet, teşvik kanunlarını ve hibe programlarını düzenlerken, iller çeşitli kıstaslara göre sınıflandırılarak bölgelere ayrılmış ve bu bölgelere göre de teşvik imkânları sunulmuştur. Bölge ayrımı yapılırken dikkat edilen kıstaslar, genellikle illerin iktisadi kalkınmışlığı, refah seviyesi ve bölgesel istikrarsızlıkların sebep olduğu sosyo-ekonomik problemlerden oluşmaktadır. Bu kıstaslar, 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı¹ (bundan sonra 2012/3305 sayılı Karar olarak anılacaktır) için de geçerliliğini korumaktadır. Bugüne kadar yapılan teşvik kanunlarında da bölgesel ayrımların hemen hepsi aynı minval üzere yapılmıştır. Sınıflandırma yapılırken yerleşim yerlerinin göç vermesi konusu doğrudan kıstaslar arasına alınmadığından, yapılan bu sınıflandırma göç veren yerleşim yerleri açısından göçü önlemede etkin olmamaktadır. Bu nedenle illerin göç verme oranları da belirli kriter olarak göz önüne alınmalı, buna göre sınıflandırılma yapılmalı ve göç veren yerleşim yerinin hangi coğrafi bölgede olduğuna bakılmaksızın bu yerlerin de devlet teşviklerinden faydalanmasına imkân sağlanmalıdır. Kırsaldan

¹ Resmi Gazete: 19.06.2012; 28328

kente göçü önleme amacının gerçekleştirilmesi için, göç veren yerleşim yerinin hangi coğrafi bölgede olduğu dikkate alınmamalıdır. Örneğin; 2012/3305 sayılı Karar'a göre 6. Bölge'de olan Diyarbakır'ın bir ilçesinin veya köyünün, 2. Bölge'de olan Isparta'nın göç veren bir ilçesinden veya köyünden bir farkı olmamalıdır. Bunun için özellikle göç veren bölgelere yönelik buralarda göçün önlenmesi hedefinden yola çıkarak yeni bir sistem geliştirilmesi gerekmektedir.

Aslında, problemin sadece bölgesel ayrımların belirtilen kıstaslara göre yapılmış olması veya yüksek meblağlarda yatırım şartı getiriyor olmasından ibaret olduğunu söylemek de tek başına yeterli değildir. Bunların yanı sıra, var olan teşviklerin zikredilen bölgelerdeki halkı doğrudan üretimin içine dâhil etmemesi de problemin diğer bir ayağını oluşturmaktadır. Uygulanmış veya uygulanmakta olan teşvik sistemlerine bakıldığında bunların, sermaye sahibi olan yatırımcıları ve girişimcileri teşvik kapsamındaki bölgelere çekerek kalkınmayı artırmak ya da o bölgedeki kobileri destekleyerek kalkınmayı artırmak amacı üzerine kurulduğu görülmektedir. Dolayısıyla, bölge halkının refah seviyesinin ve iktisadi olarak yaşam standartlarının artmasında yapılan bu teşvikler katkıda bulunmakta, sonuçları itibariyle belli oranda da olsa illerin dışarıya olan göçünü engellemektedir. Ancak yerel halk ve düşük gelir seviyesine sahip kişiler bu teşviklerden genellikle doğrudan faydalanamamakta, daha çok bu yatırımların sağladığı istihdam ve ek gelir kaynakları gibi dolaylı faydaları elde etmektedirler.

Bu çerçevede, çalışmamızın ilk bölümünde 2012/3305 sayılı Karar ile birlikte getirilen teşviklerden kısaca bahsedilerek bu teşvik sisteminde yapılan bölgesel ayrımlara, sunulan imkânlarla ve yatırım şartlarına değinilecektir. İkinci bölümde günümüzde tarım ve hayvancılıkla ilgili olarak uygulanan hibe ve destekleme programlarından bahsedilecektir.

Son bölümde ise, kırsaldan kente göçün önlenmesinde katkı sağlayacağını düşündüğüm yeni bir teşvik sistemi önerisi sunulmaya çalışılacaktır.

2. GÜNÜMÜZDE UYGULANMAKTA OLAN TEŞVİK SİSTEMLERİ İLE HİBE VE DESTEK PROGRAMLARI

2.1 2012/3305 sayılı Yatırımlarda Devlet Yardımları Hakkında Bakanlar Kurulu Kararı İle Getirilen Teşvikler

2012/3305 sayılı Karar md.1'de yeni teşvik sisteminin; kalkınma planları ve yıllık programlarda öngörülen hedefler doğrultusunda tasarrufların katma değeri yüksek yatırımlara yönlendirilmesi, üretim ve istihdamın artırılması, uluslararası rekabet gücünü artıracak ve araştırma-geliştirme içeriği yüksek bölgesel ve büyük ölçekli yatırımlar ile stratejik yatırımların özendirilmesi, uluslararası doğrudan yatırımların artırılması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve kümelenme ve çevre korumaya yönelik yatırımlar ile araştırma ve geliştirme faaliyetlerinin desteklenmesi amaçlarıyla yapıldığı ifade edilmektedir.

Çalışmamızda 2012/3305 sayılı Karar'la getirilen yeni teşvik sisteminin ayrıntılarına girilmeyecek, sadece konu hakkında özet bilgiler verilecektir.

2012/3305 sayılı Karar md.4'te teşvik sisteminin 4 tür teşvik uygulamasından meydana geldiği belirtilmektedir. Bunlar:

- Genel Teşvik Uygulamaları
- Bölgesel Teşvik Uygulamaları
- Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki
- Stratejik Yatırımların Teşviki dir.

2012/3305 sayılı Karar kapsamında yatırımcıların faydalanabileceği dokuz farklı destek

unsurundan bahsedilmektedir:

- **Gümrük Vergisi Muafiyeti:** Yatırım teşvik belgesi kapsamında olması şartıyla, yurtdışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizatların gümrük vergisi kapsamı dışında tutulmasıdır.
- **Katma Değer Vergisi (KDV) İstisnası:** Yatırım teşvik belgesi kapsamında olması şartıyla, yurtdışından temin edilecek yatırım malı makine ve teçhizatların katma değer vergisi kapsamı dışında tutulmasıdır.
- **Vergi İndirimi:** Ekonomi Bakanlığı tarafından teşvik belgesine bağlanan yatırımlardan elde edilen kazançların yatırımın kısmen veya tamamen işletilmesine başlanılan hesap döneminden itibaren yatırıma katkı tutarına ulaşıncaya kadar indirimli oranlar üzerinden kurumlar vergisine tabi tutulmasıdır.
- **Sigorta Primi İşveren Hissesi Desteği:** Teşvik belgesi kapsamında yapılan yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işveren payının Ekonomi Bakanlığı'na karşılanmasıdır. Ancak bu tutarın, asgari ücrete tekabül eden kısmı aşmamış olması ve teşvik belgesi tamamlama vizesinin yapılmış olması gerekmektedir.
- **Yatırım Yeri Tahsisi:** Teşvik belgesi kapsamında yapılacak olan stratejik yatırımlar, büyük ölçekli yatırımlar ve bölgesel desteklerden yararlanacak olan yatırımlara Maliye Bakanlığı'na belirlenen usul ve esaslar çerçevesinde yatırım yeri tahsisi yapılmıştır.
- **Faiz Desteği:** Teşvik belgesi kapsamında kullanılan en az bir yıl vadeli krediler için sağlanan bir destektir. Bu çerçevede teşvik belgesinde kayıtlı sabit yatırım tutarının %70'ine kadar kullanılan kredilerde, krediye ilişkin faiz veya kar payının belli bir kısmı Ekonomi Bakanlığı tarafından karşılanmaktadır.
- **Gelir Vergisi Stopajı Desteği:** Yalnızca 6'ncı bölgede, teşvik belgesi kapsamında yapılan yatırımla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken gelir vergisi stopajının asgari ücrete tekabül eden kısmının silinmesidir.
- **Sigorta Primi Desteği:** Genel teşvik uygulamaları hariç olmak üzere, sadece 6'ncı bölgedeki yatırımlar için düzenlenen teşvik belgeleri kapsamında yapılan yatırımlarla sağlanan ilave istihdam için ödenmesi gereken sigorta primi işçi payının asgari ücrete tekabül eden kısmının Ekonomi Bakanlığı'na karşılanmasıdır.
- **KDV İadesi:** Stratejik yatırımlarda sabit yatırım tutarı 500 milyon TL'yi geçiyorsa, bu yatırım kapsamında yapılan bina ve inşaat harcamaları için tahsil edilen KDV geri iade edilmektedir.

Teşvik sistemlerinden ve destek unsurlarından bölgelere göre faydalanılacağı için öncelikli olarak yatırım teşvik uygulamalarındaki bölgeler açıklanacaktır. Bölgesel ayrımlar, 2012/3305 sayılı Karar'ın 1 No'lu ekinde illerin sosyo-ekonomik durumları dikkate alınarak yapılmıştır. Buna göre iller altı bölgeye ayrılarak sınıflandırılmaktadır:

YATIRIM TEŞVİK UYGULAMALARINDA BÖLGELER

1. Bölge	2. Bölge	3. Bölge	4. Bölge	5. Bölge	6. Bölge
Ankara	Adana	Balıkesir	Afyonkarahisar	Adıyaman	Ağrı
Antalya	Aydın	Bilecik	Amasya	Aksaray	Ardahan
Bursa	Bolu	Burdur	Artvin	Bayburt	Batman
Eskişehir	Çanakkale (Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri Hariç)	Gaziantep	Bartın	Çankırı	Bingöl
İstanbul	Denizli	Karabük	Çorum	Erzurum	Bitlis
İzmir	Edirne	Karaman	Düzce	Giresun	Diyarbakır
Kocaeli	Isparta	Manisa	Elazığ	Gümüşhane	Hakkari
Muğla	Kayseri	Mersin	Erzincan	Kahramanmaraş	Iğdır
	Kırklareli	Samsun	Hatay	Kilis	Kars
	Konya	Trabzon	Kastamonu	Niğde	Mardin
	Sakarya	Uşak	Kırıkkale	Ordu	Muş
	Tekirdağ	Zonguldak	Kırşehir	Osmaniye	Siirt
	Yalova		Kütahya	Sinop	Şanlıurfa
			Malatya	Tokat	Şırnak
			Nevşehir	Tunceli	Van
			Rize	Yozgat	Bozcaada ve Gökçeada İlçeleri
			Sivas		

Kaynak: 2012/3305 sayılı BKK, EK-1 Belgesi

2.1.1 Genel Teşvik Uygulamaları

Belli bir büyüklüğü sağlaması koşuluyla bölge ayrımı yapılmaksızın uygulanacak teşvik uygulamasıdır. 2012/3305 sayılı Karar md.5'te yatırımların destek unsurlarından yararlanabilmesi

için asgari sabit yatırım tutarının; 1'inci ve 2'nci bölgelerde bir milyon Türk Lirası, 3'üncü, 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı bölgelerde ise beş yüz bin Türk Lirası olması gerektiği belirtilmiştir. Yani bu büyüklükleri sağlayan yatırımlar bölge ayrımı yapılmaksızın aşağıdaki destek unsurlarından yararlanabileceklerdir;

- KDV istisnası
- Gümrük vergisi muafiyeti
- Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)
- Sigorta primi işveren desteği (Tersanelerin gemi inşa yatırımları için)

Ancak Karar'ın 4 No'lu ekinde, teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile teşviki belli şartlara bağlanan yatırım konuları sıralanmıştır. Buna göre şartları sağlamayan yatırımlar ile teşvik edilmeyecek yatırım konuları arasında yer alan yatırımlar bu teşvik uygulamasından yararlanamayacaktır.

2.1.2 Bölgesel Teşvik Uygulamaları

Bölgesel teşvik uygulamaları bölgeler arasındaki gelişmişlik farklılıklarını gidermeyi hedeflemektedir. Bu uygulamadaki desteklerin gerçekleştirilmesi için yapılan tablolarda her ne kadar bölgelere göre ayırım yapılmış gibi görünse de esas olarak il bazında bir sınıflandırma yapılmıştır. Bu çerçevede 2012/3305 sayılı Karar'ın 2/A No'lu ekinde bölgesel teşviklerden yararlanacak sektörler ve sektör kodları belirtilmek suretiyle her bir bölge için gerekli asgari yatırım tutarları/kapasiteleri sıralanmıştır. Karar'ın 2/B No'lu ekinde ise, hangi ilde hangi sektörlerin desteklendiği belirtilmiştir.

2012/3305 sayılı Karar md.4/3'te; Karar'ın 2/B No'lu ekindeki iller itibariyle karşılıklarında numaraları belirtilen sektörlerin, EK-2A'da ilin bulunduğu bölgedeki şartları sağlamaları halinde aşağıdaki desteklerden yararlandırılabilmesi belirtilmektedir;

- Gümrük vergisi muafiyeti
- KDV istisnası
- Vergi indirimi
- Sigorta primi işveren hissesi desteği
- Yatırım yeri tahsisi
- Faiz desteği (3'üncü, 4'üncü, 5'inci ve 6'ncı bölgelerdeki yatırımlar için)
- Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)
- Sigorta primi desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)

Ayrıca 2012/3305 sayılı Karar md.17'de öncelikli yatırım konularının neler olduğu sayılmış ve bu konularda belirli şartlara uygun olarak yatırım yapılması halinde, yatırımın hangi bölgede yapıldığına bakılmaksızın, 5. Bölgenin teşvik unsurlarından yararlanmasına imkân tanınacağı belirtilmiştir. Eğer yatırım 6. Bölgede yapılan bir yatırım ise, bu yatırım yine 6. Bölgenin teşviklerinden yararlanacaktır.

2.1.3 Büyük Ölçekli Yatırımların Teşviki

2012/3305 sayılı Karar md.4/4'te Karar'ın 3 No'lu ekinde belirtilen yatırım konularında asgari sabit yatırım tutarı şartının sağlanması halinde, bu yatırımların büyük ölçekli yatırım olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Yine aynı maddede büyük ölçekli yatırımlar kapsamında yararlanılacak destek unsurları da şöyle sıralanmıştır;

- Gümrük vergisi muafiyeti
- KDV istisnası
- Vergi indirimi
- Sigorta primi işveren hissesi desteği

- Yatırım yeri tahsisi
- Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)
- Sigorta primi desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)

2.1.4 Stratejik Yatırımların Teşviki

Yeni teşvik sisteminin amaçlarından birisi de cari açığı azaltmak olduğundan, ithalat bağımlılığı yüksek ara malları ve ürünleri üretmeye yönelik olan ve aynı zamanda da uluslararası rekabet gücünü artıracak yüksek katma değerli ve yüksek teknoloji yatırımların da teşvik edilmesi gerekmektedir. Bu çerçevede 2012/3305 sayılı Karar md.8'de ithalat bağımlılığı yüksek ürünlerin üretimine yönelik yatırımların stratejik yatırım olarak kabul edileceği belirtilerek, bu türdeki yatırımların destekleneceği ifade edilmiştir. Ancak bu yatırımların stratejik yatırım olarak değerlendirilebilmesi için belli şartlar getirilmiş ve bu şartların tamamının da birlikte sağlanması zorunlu tutulmuştur. Bunlar şartlar şu şekilde sıralanmaktadır;

- a) Asgari sabit yatırım tutarının Elli milyon Türk Lirasının üzerinde olması.²
- b) Yatırım konusu ürünle ilgili yurtiçi toplam üretim kapasitesinin ithalattan az olması.
- c) Bakanlıkça belirlenecek esaslar çerçevesinde, belge konusu yatırımla sağlanacak katma değer asgari yüzde kırk olması.³
- ç) Yatırım konusu ürünle ilgili olarak son bir yıl içerisinde gerçekleşen toplam ithalat tutarının Elli milyon ABD Dolarının üzerinde olması.⁴

Ayrıca bir yatırımın stratejik yatırım olarak kabul edilebilmesi için, Bakanlığa yapılan müracaatın Komisyon tarafından incelenerek değerlendirilmesi ve uygun görülmesi halinde de teşvik belgesine bağlanması gerektiği ifade edilmiştir.

2012/3305 sayılı Karar md.4/5'te ise, yukarıda sayılan koşulların yerine getirilmesi halinde, yatırımcıların bölge farkı gözetilmeksizin aşağıdaki destek unsurlarından yararlanabileceği belirtilmiştir;

- Gümrük vergisi muafiyeti
- KDV istisnası
- Vergi indirimi
- Sigorta primi işveren hissesi desteği
- Yatırım yeri tahsisi
- Faiz desteği
- Gelir vergisi stopajı desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)
- Sigorta primi desteği (6'ncı bölgede gerçekleştirilecek yatırımlar için)

Ayrıca 2012/3305 sayılı Karar'ın 4 No'lu ekinde belirtilen teşvik edilmeyecek yatırım konuları ile kamu kurum ve kuruluşları tarafından gerçekleştirilecek yatırımların, bu kapsamındaki teşvik uygulamalarından faydalanamayacağı belirtilmiştir.

2012/3305 sayılı Karar'la getirilen yeni teşvik sistemi hakkında çok ayrıntıya girmeden genel hatalarıyla bilgiler verilmeye çalışılmıştır. Verilen bu bilgiler ışığında bile yeni teşvik sisteminden faydalanabilmek için belli bir sermaye birikimine sahip olmanın zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum hayvancılıkla ilgili yapılacak olan yatırımlar için de geçerlidir.⁵ Böyle bir zorunluluğun

² Münhasıran bu yatırımların enerji ihtiyacını karşılamak üzere gerçekleştirilecek doğalgaza dayalı olmayan enerji yatırımlarının, tesis kurulu gücü ile orantılanacak kısmı dâhildir.

³ Rafineri ve petrokimya yatırımlarında bu hüküm aranmamaktadır.

⁴ Yurt içinde üretimi olmayan ürünlerin üretimine yönelik yatırımlarda bu hüküm aranmamaktadır.

⁵ 2012/3305 sayılı Karar'ın 4 No'lu ekinde yatırımcının hayvancılık yatırımlarında asgari aşağıdaki sayılarda yatırım yapması durumunda teşviklerden faydalanılabileceği belirtilmiştir:

- 1- Süt yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş.
- 2- Et yönlü büyükbaş entegre yatırımlarında asgari 150 büyükbaş.

varlığı da sermayesi olmayan köylünün veya düşük gelire sahip olan yerli girişimcilerin bu teşvik sistemlerinden doğrudan doğruya faydalanmalarına imkân tanımamaktadır.

2.2 Günümüzde Tarım ve Hayvancılıkla İlgili Uygulanmakta Olan Hibe ve Destekleme Programları

Çalışmamızın bu kısmında tarım ve hayvancılıkta günümüzde uygulanan hibe ve destekleme programları ele alınacaktır. Bu çerçevede ilk olarak 2014/6359 sayılı Doğu Anadolu (DAP), Güneydoğu Anadolu (GAP), Konya Ovası (KOP) ve Doğu Karadeniz Projeleri (DOKAP) Kapsamındaki İllerde Hayvancılık Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar⁶ (Bundan sonra 2014/6359 sayılı Karar olarak anılacaktır.) kapsamında 2014-2018 yılları arasında yapılacak olan yatırımlar için verilen hibe desteklerinden bahsedilecektir. Sonrasında 2013/4278 sayılı Güneydoğu ve Doğu Anadolu Projesi Kapsamındaki İllerde Kurulacak Damızlık Sığır İşletmesi Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar⁷ (Bundan sonra 2013/4278 sayılı Karar olarak anılacaktır.) kapsamında yapılacak olan yatırımlara 2013-2015 yılları arasında uygulanacak hibe desteği uygulamaları hakkında bilgi verilecektir. Bunların ardından da 2014/6091 sayılı 2014 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemelere İlişkin Karar⁸ (Bundan sonra 2014/6091 sayılı Karar olarak anılacaktır.) ve 2011/1409 sayılı Kırsal Kalkınma Destekleri Kapsamında Tarıma Dayalı Yatırımlar İle Makine ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesine İlişkin Karar⁹ (Bundan sonra 2011/1409 sayılı Karar olarak anılacaktır.) bünyesinde yapılacak yatırımlar için sağlanan destekleme programlarından bahsedilecektir.

2.2.1 2014-2018 DOKAP, KOP, DAP VE GAP Kapsamındaki Hayvancılık Hibeleri

2014-2018 yılları arasında DOKAP, KOP, DAP ve GAP bölgelerinde uygulanacak hibe desteklerinin neler olduğu ve yararlanma koşulları vs. ile ilgili bilgiler 2014/6359 sayılı Karar'da, bu Karar'la ilgili tebliğde ve uygulama rehberinde ayrıntılarıyla ele alınmıştır. Çalışmamızda bu kaynaklar ışığında ilgili hibe programı hakkında bilgi verilmeye çalışılacaktır.

2014/6359 sayılı Karar md.1'de kararın amacının; DAP kapsamındaki Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Erzincan, Erzurum, Elazığ, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illeri, GAP kapsamındaki Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illeri, KOP kapsamındaki Konya, Karaman, Niğde ve Aksaray illeri ile DOKAP kapsamındaki Samsun, Ordu, Giresun, Trabzon, Rize, Artvin, Bayburt ve Gümüşhane illerinde, büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık işletmelerinin altyapılarının geliştirilmesini, hayvansal üretimde verimlilik ve kalitenin artırılmasını ve modern hayvancılık işletmelerinin kurulmasını destekleyerek bölgesel gelişmişlik farklılıklarını gidermek olduğu belirtilmektedir.

- Yatırım Konuları - Hibe Oranları ve Desteklemeden Faydalanacaklar

2014/6359 sayılı Karar'ın sunduğu imkânlardan faydalanabilmek için belli şartların sağlanması gerekmektedir. Buna göre hibe programından yararlanabilmek için; yatırımcıların hali

3- Damızlık büyükbaş entegre hayvan yetiştiriciliğinde (et/süt yönlü) asgari 150 büyükbaş/dönem.

4- Kanatlı entegre yatırımlarında 100.000 adet/dönem.

5- Süt ve et yönlü küçükbaş entegre yatırımlarında (damızlık dâhil) 1.000 küçükbaş/dönem

⁶ Resmi Gazete: 04.06.2014; 29020

⁷ Resmi Gazete: 16.06.2013; 28561

⁸ Resmi Gazete: 12.05.2014; 28970

⁹ Resmi Gazete: 19.02.2011; 27851

hazırda Türkvat sistemine kayıtlı olmaları ve büyükbaşta en az 10 baş en fazla 49 baş anaç veya küçükbaşta en az 100 baş en fazla 200 baş anaç kapasiteli işletmeye sahip olmaları gerekir. DAP, GAP, KOP ve DOKAP bölgelerindeki illerde bu kapasitelere sahip işletmelere, projeli ahır-ağıl tadilatı ya da yeni inşaat yapımı ve damızlık koç-teke alımı ile GAP, DAP ve DOKAP bölgelerindeki illerde damızlık boğa alımı yatırımlarına 2014-2018 yılları arasında hibe desteği sağlanacaktır. 2014/6359 sayılı Karar md.2’de yatırım konularına göre hibe oranlarının ne olacağı belirtilmektedir. Buna göre:

<u>Yatırım Konuları</u>	<u>Uygulanacak Hibe Oranı (%)</u>
İNŞAAT	
<u>Yeni inşaat veya tadilat</u>	<u>50</u>
HAYVAN ALIMINI	
<u>Damızlık boğa, koç ve teke alımı</u>	<u>80</u>

2014/28 sayılı Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Konya Ovası ve Doğu Karadeniz Projeleri Kapsamındaki İllerde Mevcut Damızlık Sığır ve Damızlık Koyun İşletmelerinin İnşaat Ve Damızlık Erkek Materyal Temininin Desteklenmesine İlişkin Uygulama Esasları Tebliği¹⁰ (Bundan sonra 2014/28 sayılı Tebliğ olarak anılacaktır.) md.7/1’de hibe destekleri için yukarıda belirtilen kapasite şartlarını sağlayan ve aktif işletmesi olan gerçek ve tüzel kişilerin desteklere başvuru yapabileceği belirtilerek, bu işletmelerin başvuru tarihinden en az 1 yıl önce kayıt altına alınmış olması gerektiği ifade edilmiştir.

Ayrıca 2014/28 sayılı Tebliğ md.7/2’de, ilgili Tebliğ kapsamındaki esaslar çerçevesinde başvurusu onaylanarak yeni inşaat yapımı, tadilatı, damızlık boğa alımı ve damızlık koç-teke alımını gerçekleştiren yatırımcılara destekleme ödemesi yapılacağı belirtilmiştir. Ancak damızlık erkek hayvan alımı konusunda, büyükbaş işletmelerinin 1 baş damızlık boğa, küçükbaş işletmelerin ise mevcut anaç koyun-keçi sayısının %5’ini aşmayacak miktarda hibe desteğinden faydalanacağı ifade edilmiştir.

2014/28 sayılı Tebliğ’in uygulama rehberinde ise, süt sağımı ünitesi, soğutma tankı ve benzeri ekipmanların hibe programı kapsamında desteklenmeyeceği belirtilmiştir.

- Desteklemeden Faydalanamayacak Olanlar

2014/6359 sayılı Karar md.4’de kamu kurum ve kuruluşları ile ortaklarının bu desteklerden yararlanamayacağı söylenmektedir. Ayrıca başvuru sahibinin aynı yatırım için, Gıda, Tarım ve Hayvancılık Bakanlığı’nca (Bundan sonra sadece Bakanlık olarak anılacaktır) veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca uygulanan faiz indirimi veya hibe desteği programlarından yararlanamayacağı belirtilmiş, yararlanmış ise de karar kapsamında yararlanılan desteklerin ilgili mevzuat çerçevesinde geri alınacağı ifade edilmiştir.

- Yatırım Konuları ve Alternatifleri

Mevcut işletme yatırımları için hazırlanan projelerde, yeni inşaat veya tadilat ve damızlık erkek hayvan alımı yatırım konuları birilikte yer alabileceği gibi ayrı ayrı da yer alabilmektedir. Tadilat yapılacak işletmeler 2014/28 sayılı Tebliğ’de belirtilen şartları taşımak kaydıyla, yatırımı ihtiva

¹⁰ Resmi Gazete: 05.07.2014; 29051

eden proje ile başvurarak gerçekleştirdikleri yatırımların desteklerinden yararlanabilirler. 2014/28 sayılı Tebliğ'in yayınlanan uygulama rehberinde yatırım alternatiflerinin nasıl olabileceği açıklanmıştır. Buna göre:

Büyükbaş işletmelerinde yatırım alternatifleri:

ALTERNATİFLER	YATIRIM KONULARI		
ALTERNATİF 1 Yeni inşaat	İnşaat yapımı	Ahır, gübre sıyırıcı, gübre çukuru, yem deposu, silaj çukuru, süt sağım odası ve soğutma sistem odası ve yıkama ünitesi inşaatları veya bunlardan herhangi biri ve/veya esaslı onarım	-
ALTERNATİF 2 Yeni inşaat	İnşaat yapımı	^^11	Damızlık boğa alımı
ALTERNATİF 3 Ahır var faal ve Tadilat	İnşaat yapımı (Tadilat)	^^	-
ALTERNATİF 4 Ahır var faal ve Tadilat	İnşaat yapımı (Tadilat)	^^	Damızlık boğa alımı
ALTERNATİF 5 Ahır ve gerekli üniteler var faal	-	-	Damızlık boğa alımı

¹¹ ^^ işareti üst kutucuktakilerin aynısının ilgili kutucuk içinde yazılı olduğunu ifade etmektedir.

Küçükbaş işletmelerinde yatırım alternatifleri:

ALTERNATİFLER	YATIRIM KONULARI		
ALTERNATİF 1 Yeni inşaat	İnşaat yapımı	Ağıl, gübre çukuru, yem deposu, silaj çukuru, süt sağım odası ve soğutma sistem odası ve yıkama ünitesi (Koyun-keçi Banyoluğu) inşaatları veya bunlardan herhangi biri ve/veya esaslı onarım	-
ALTERNATİF 2 Yeni inşaat	İnşaat yapımı	^^	Damızlık koç-teke alımı
ALTERNATİF 3 Ağıl var faal ve Tadilat	İnşaat yapımı (Tadilat)	^^	-
ALTERNATİF 4 Ağıl var faal ve Tadilat	İnşaat yapımı (Tadilat)	^^	Damızlık koç-teke alımı
ALTERNATİF 5 Ağıl ve gerekli üniteler var faal	-	-	Damızlık koç-teke alımı

2014/6359 sayılı Karar'la çıkarılan hibe desteğine baktığımızda da bölgesel kalkınmayı sağlama, verimliliği artırma vb. gibi konular amaçlar arasına alınırken yine göç verme kıstasının doğrudan amaçlar arasında yer almadığını görmekteyiz. Ayrıca bahsedilen hibe programından yararlanabilmek için yine belli bir sermaye şartı arandığı görülmektedir. Böyle bir şartın olması sermayesi olmayan köylülerin ve yeni girişimcilerin aleyhine bir durum oluşmaktadır. Bu çerçevede 2014/6359 sayılı Karar'la getirilen hibe programının sermayesi olmayan köylüyü ve yeni girişimcileri ihmal eden bir destek programı olduğunu söylemek mümkündür.

2.2.2 2013-2015 GAP ve DAP Hibe Destekleri

2013-2015 yılları arasında GAP ve DAP bölgelerindeki damızlık sığır işletmeciliğiyle ilgili yatırımların destekleneceği ifade edilerek bu yatırımların kapsamı ve kurallarıyla ilgili olarak, 2013/4278 sayılı Karar ve 2013/7 sayılı Güneydoğu ve Doğu Anadolu Projesi Kapsamındaki İllerde Kurulacak Damızlık Sığır İşletmesi Yatırımlarının Desteklenmesine İlişkin Uygulama Esasları Tebliği¹² (Bundan sonra 2013/7 sayılı Tebliğ olarak anılacaktır.) çıkartılmıştır. Uygulamanın daha rahat yürütülebilmesi için tebliğin uygulama rehberi de çıkartılmıştır.

¹² Resmi Gazete: 16.03.2013; 28589

2013/4278 sayılı Karar md.1’de Karar’ın amacının, GAP kapsamındaki Adıyaman, Batman, Diyarbakır, Gaziantep, Kilis, Mardin, Siirt, Şanlıurfa ve Şırnak illerinde süt sığırcılığının geliştirilmesi, modern işletmelerin kurulması, hayvansal üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması ile bölgesel gelişmişlik farklarının azaltılmasına yönelik olarak, üreticilerin yapacakları **sütçü ve kombine ırklarla damızlık süt sığırcılığı işletmesi** yatırımlarının desteklenmesi ile DAP kapsamındaki Ağrı, Ardahan, Bingöl, Bitlis, Erzincan, Elazığ, Erzurum, Hakkâri, Iğdır, Kars, Malatya, Muş, Tunceli ve Van illeri ile Bayburt ve Gümüşhane illerinde, büyükbaş hayvancılık işletmelerinin kurulması, et ve süt üretiminde verimlilik ile kalitenin artırılması ve bölgesel kalkınmayı sağlamaya yönelik olarak üreticilerin, **etçi ve kombine ırklarla kuracakları damızlık amaçlı sığır işletmesi** yatırımlarının desteklenmesi olduğu belirtilmektedir.

- Yatırım Konuları - Hibe Oranları ve Desteklemeden Faydalanacaklar

2013/7 sayılı Tebliğ md.2’de, 2013/4278 sayılı Karar kapsamındaki desteklerden 2013-2015 yılları arasında GAP ve DAP bölgeleri ile Bayburt ve Gümüşhane illerinde, bireysel veya bir arada öz sermayeye dayalı, en az 50 en fazla 300 baş kapasiteye sahip projeli damızlık sığır işletmesi yatırımı yapan üreticilerin faydalanabileceği belirtilmektedir.

2013-2015 yılları arasında GAP bölgesinde süt sığırcılığı yatırımlarına, DAP ile Gümüşhane ve Bayburt illerinde ise, etçi ve kombine ırklarla kurulacak damızlık sığır işletmesi yatırımlarına aşağıdaki oranlarda hibe desteği uygulanacağı ifade edilmektedir.

<u>UYGULANACAK YATIRIM KONULARI</u>	<u>HİBE ORANI(%)</u>
İNSAAT	
Yeni yatırım	30
HAYVAN ALIMIMI	
Damızlık gebe düve alımı	40
MAKİNE ALIMIMI	
Süt sağım ünitesi ve/veya soğutma tankı	40

2013/7 sayılı Tebliğ md.8’de, yeni inşaat kapsamında yapılacak olan yatırımlardaki hibe desteğinin, sadece yeni yapılacak kapalı, yarı açık ve açık sistemli ahırları, hayvan alımındaki hibe desteğinin, sadece alınacak gebe düveyi, makine alımındaki hibe desteğinin ise, sadece sütçü ve kombine ırklarla kurulan işletmelerdeki süt sağım ünitesi ve/veya soğutma tankı alımlarını kapsayacağı belirtilmektedir.

- Desteklemeden Faydalanamayacak Olanlar

2013/7 sayılı Tebliğ md.16’da kamu kurum ve kuruluşları ile ortaklarının bu desteklerden yararlanamayacağı belirtilmektedir. Ayrıca başvuru sahibinin aynı yatırım için, Bakanlık veya diğer kamu kurum ve kuruluşlarınca uygulanan faiz indirimi veya hibe desteği programlarından yararlanamayacağı belirtilmiş, yararlanmış ise de karar kapsamında yararlanılan desteklerin ilgili mevzuat çerçevesinde geri alınacağı ifade edilmiştir.

- Yatırım Konuları ve Alternatifleri

Yeni yatırımlar için hazırlanan projelerde, sütçü ve kombine ırklarla kurulacak damızlık sığır işletmelerinde inşaat yapımı, hayvan alımı ve makine alımı, etçi ırklarla kurulacak damızlık sığır işletmelerinde ise inşaat yapımı ve hayvan alımı yatırım konuları birlikte yer almaktadır.

Kurulu işletmelerde 2013/7 sayılı Tebliğ'de belirtilen şartları taşımak kaydıyla, destekleme konularındaki bir veya iki yatırımı bulunduran yatırımcı, sadece eksik kalan bir veya iki yatırımı ihtiva eden proje ile başvurarak, gerçekleştirdiği yatırımın desteğinden yararlanabilecektir. Bu çerçevede:

Sütçü ve kombine ırklarla kurulacak işletmelerde yatırım alternatifleri:

ALTERNATİFLER	YATIRIM KONULARI		
ALTERNATİF 1 Yeni yatırım	İnşaat yapımı	Sağım Ünitesi ve Soğutma Tankı	Damızlık gebe düve alımı
ALTERNATİF 2 Ahır var	-	^^	^^
ALTERNATİF 3 Ahır, sağım ünitesi ve soğutma tankı var	-	-	^^
ALTERNATİF 4 Ahır ve hayvan var	-	Sağım Ünitesi ve Soğutma Tankı	-

Etçi ırklarla kurulacak işletmelerde yatırım alternatifleri:

ALTERNATİFLER	YATIRIM KONULARI	
ALTERNATİF 1 Yeni yatırım	İnşaat yapımı	Damızlık gebe düve alımı
ALTERNATİF 2 Ahır var	-	^^

2.2.3 2014 Yılında Yapılacak Tarımsal Desteklemeler

Bu kısımda 2014/6091 sayılı Karar ile 2014/22 sayılı Hayvancılık Desteklemeleri Hakkında Uygulama Esasları Tebliği¹³ (Bundan sonra 2014/22 sayılı Tebliğ olarak anılacaktır.) kapsamında bilgiler verilmeye çalışılacaktır.

2014/6091 sayılı Karar md.1'de Karar'ın amacının çevreye duyarlı tarımsal üretimi yaygınlaştırmak, bitkisel üretimi tehdit eden hastalık ve zararlı organizmalara karşı karantina önlemi olarak tavsiye edilen alternatif uygulamaları, biyolojik ve biyoteknik mücadeleyi desteklemek, verimi ve kaliteyi yükseltmek, uygulanan politikaların etkinliğini sağlamak, sektörün öncelikli problemlerinin çözümüne katkıda bulunmak, sürdürülebilirliği sağlamak ve tarımsal kayıtların güncel tutulmasını sağlamak olduğu belirtilmektedir. Ayrıca süt fiyatı desteklemesinde en az 2 yıl, araştırma-geliştirme projelerinde 5 yıl olmak üzere, 2014 yılında yapılacak olan tarımsal yatırımların destekleneceği de ifade edilmiştir.

2014/6091 sayılı Karar kapsamında yapılacak tarımsal üretim için uygulanacak desteklemeler şu başlıklar altında toplanabilir:

- Mazot, gübre ve toprak analizi desteği
- Türkiye tarım havzaları ve destekleme modeline göre fark ödemesi desteği

¹³ Resmi Gazete: 28.05.2014; 29103

- Hayvancılık desteklemeleri
- Yurt içi sertifikalı tohum ile sertifikalı fidan/çilek fidesi ve standart fidan kullanımının ve yurt içi sertifikalı tohumluk üretimlerinin desteklenmesi
- Çiftlik muhasebe veri ağı sistemi katılım desteği
- Organik tarım ve iyi tarım desteği
- Tarımsal yayım ve danışmanlık hizmetlerinin desteklenmesi
- Biyolojik ve biyoteknik mücadele desteği
- Araştırma-geliştirme desteği

Çalışmamızın ana konusu tarımsal desteklemeler olmadığından yukarıda sayılan desteklemelerin hepsine ayrı ayrı değinilmeyecektir.¹⁴ Sadece hayvancılıktaki büyükbaş ve küçükbaş hayvanlar için geçerli desteklemeler hakkında bilgi verilecektir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/1'de hayvanları, Bakanlık kayıt sistemlerine ve Soy Kütüğü veya Ön Soy Kütüğü Sistemi (E-İslah) veri tabanına kayıtlı, sütçü, kombine ve etçi kültür ırkı veya kültür ırkı melezi **en az beş baş anaç sığira sahip**, hayvancılık örgütüne üye olan yetiştiriciler ile **sayı şartına bakılmaksızın** hayvanları Bakanlık kayıt sistemlerine kayıtlı **anaç mandaya sahip** yetiştiricilere, sütçü ve kombine ırkların anaç sığırı için soy kütüğüne kayıtlı olanlara ve etçi ırklara farklı olmak üzere hayvan başına aşağıda belirtilen miktarlarda ödeme yapılacağı belirtilmiştir:

1	Sütçü ve kombine ırklar ve melezleri ile etçi ırkların melezleri anaç sığır	225 TL/baş
2	Etçi ırklar anaç sığır	350 TL/baş
3	Anaç manda	400 TL/baş
4	Sütçü ve kombine ırklar ve melezleri anaç sığır soy kütüğü ilave	70 TL/baş

Ayrıca md.4/1'de, 1163 sayılı Kooperatifler Kanunu'na¹⁵ göre kurulmuş hayvancılık faaliyeti yürüten tarımsal amaçlı kooperatifler (kooperatif) ile 5200 sayılı Tarımsal Üretici Birlikleri Kanunu'na¹⁶ göre kurulmuş süt üretici birliklerinin (birlik) tek işletme olarak kabul edileceği belirtilmiştir. Anaç sığır başına ödeme birim miktarlarının tek işletme olarak kabul edilen kooperatif ile birlikler hariç, 500 başa kadar tam, 501 baş ve üzeri için ise %50.sine karşılık gelen tutarının ödeneceği ifade edilmektedir. Bunun yanı sıra Birlik ve kooperatiflere üye olup işletmesinde 500 baştan fazla hayvan bulunduran yetiştiricilere hayvan sayısı limitleri uygulanacağı da belirtilmektedir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/2'de, 2014/22 sayılı Tebliğ md.6'daki şartları sağlaması koşuluyla, yetiştiricilere buzağı başına aşağıdaki miktarlarda ödeme yapılacağı belirtilmiştir:

1	Suni tohumlamadan ve etçi ırklardan doğan buzağı	75 TL/baş
2	Döl kontrolü projesi kapsamındaki suni tohumlamadan doğan buzağılara ilave	35 TL/baş

¹⁴ Ayrıntılı bilgi için bakınız; 2014/6091 sayılı Karar

¹⁵ Resmi Gazete: 10.05.1969; 13195

¹⁶ Resmi Gazete: 06.07.2004; 25514

3	Yerli ırk veya melezi sığırların, etçi ırk boğa spermalarıyla suni tohumlamasından doğan buzağılara ilave	75 TL/baş
---	---	--------------

2014/6091 sayılı Karar md.4/3'de, 500 baş ve üzeri küçükbaş hayvan sayısına sahip işletmelerde 2014 yılında sürü yöneticisi istihdamı desteği sağlanacağı belirtilmiş ve desteğin 5000 TL/işletme olarak 2015 yılı bütçesinden ödeneceği ifade edilmiştir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/4'te, 2014/22 sayılı Tebliğ md.7'deki şartları sağlaması koşuluyla, GAP, DAP, DOKAP ve KOP bölgelerinde anaç sığır ve doğan buzağılara için aşağıdaki miktarlarda ödeme yapılacağı belirtilmiştir:

1	Besilik Materyal Üretim Desteği (baş)	Anaç Sığır	350 TL/Baş
		Buzağı	150 TL/Baş

Ayrıca yetiştiricilere, bu destek kapsamındaki hayvanları için 2014/6091 sayılı Karar md.4/1 ve 4/2'de belirtilen ödemelerin yapılmayacağı ifade edilmiştir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/5'te, 2014/22 sayılı Tebliğ md.9'daki şartları sağlaması koşuluyla, damızlık koyun-keçi yetiştiricileri birliklerine üye olup bu tür hayvanları yetiştiren ve hayvanları Bakanlık kayıt sistemine kayıtlı olan yetiştiricilere anaç hayvan başına 20 TL/baş ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/6'da, 2014/22 sayılı Tebliğ md.10'daki şartları sağlaması koşuluyla, tiftik keçisi yetiştiriciliğinin teşvik edilmesi ve tiftik üretiminin artırılması için üretmiş oldukları tiftiği, Tiftik ve Yapağı Tarım Satış Kooperatifleri Birliği (Tiftikbirlik)'ne ve/veya kooperatiflerine satan yetiştiricilere kg başına 20 TL ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

2014/6091 sayılı Karar md.4/7'de, 2014/22 sayılı Tebliğ md.11'deki şartları sağlaması koşuluyla, üretmiş olduğu sütü Gıda İşletmelerinin Kayıt ve Onay İşlemlerine Dair Yönetmelik¹⁷ kapsamındaki süt işleme tesislerine satan yetiştiricilere manda ve koyun sütü için 0.2 TL/lt, inek sütü için ise soğutulmuş süte farklı olmak üzere Bakanlığın belirleyeceği dönemler ve birim fiyatlar üzerinden ödeme yapılacağı ifade edilmiştir.

İslah amaçlı süt kalitesinin desteklenmesi için 2014/6091 sayılı Karar md.4/8'de, 2014/22 sayılı Tebliğ md.12'deki şartları sağlandıktan sonra Ankara, İzmir, Balıkesir, Bursa ve Tekirdağ illerindeki yetiştiricilere, süt içeriğinin tespiti amacıyla yapılacak analizler dolayısıyla hayvan başına 50 TL ödeme yapılacağı belirtilmiştir.

Bakıldığında, besi işletmeciliğinde giderlerin neredeyse yüzde 75'ini yem masraflarının oluşturduğu görülmektedir. Bu nedenle hayvancılık faaliyetlerinden kar etmeyi amaçlayan yatırımcıların kaba yemi üretmesi zorunluluk haline gelmektedir. Nitekim büyük işletme sahipleri de böyle yapmaktadır. Besicilikte hayvan başına yaklaşık 1.5-2, süt sığırcılığında ise yaklaşık 2-4 dönüm yem yetiştirme alanına ihtiyaç duyulmaktadır. Genellikle kaba yem olarak silajlık mısır, ot, fiğ, buğday ve yonca gibi ürünler ekilmektedir.¹⁸ 2014/6091 sayılı Karar hayvancılık yapan yetiştiricilere bu alanda da fırsatlar sunarak bazı destekleme ödemeleri imkânı sunmuştur.

Bu çerçevede 2014/6091 sayılı Karar md.4/13'de, Çiftçi Kayıt Sistemine kayıtlı arazileri üzerinde kaliteli kaba yem üretmek amacıyla yem bitkileri ekilişi yapan üreticilere, yapay çayır-

¹⁷ Resmi Gazete: 17.12.2001; 28145

¹⁸İdriz Çokal ve Rahime Baş Uçar, **Hayvancılık Sektörüne Verilen Teşvik ve Destekler**, Erişim: <http://www.myfikirler.org/hayvancilik-sektorune-verilen-tesvik-ve-destekler.html> (22.11.2014)

mera için üretim yaptıkları ilk yıl, çok yıllık yem bitkilerinden yonca için 4 yıl ve korunga için 3 yıl süreyle, tek yıllık yem bitkileri ekilişlerinde ise, üretim yaptıkları yıl için ürünü hasat etmeleri kaydıyla dekar başına aşağıda belirtilen miktarda ödeme yapılacağı belirtilmiştir:

1	Yonca (sulu)	50 TL/dekar/yıl
2	Yonca (kuru)	30 TL/dekar/yıl
3	Korunga	40 TL/dekar/yıl
4	Tek yıllıklar	35 TL/dekar
5	Silajlık tek yıllıklar	50 TL/dekar
6	Silajlık mısır (sulu)	75 TL/dekar
7	Silajlık mısır (kuru)	35 TL/dekar
8	Yapay çayır-mera	100 TL/dekar

2014/6091 sayılı Karar kapsamındaki destek ödemeleri bunlarla sınırlı kalmamıştır. Ayrıca hastalıktan ari işletmeler, hayvan hastalıklarıyla mücadele ve hayvan genetiklerinin yerinde korunması ve geliştirilmesi için de destekleme ödemeleri yapılmaktadır. Buna göre ilgili Karar md.15'te Sağlık Sertifikasına sahip olan süt sığırları işletmelerinde bulunan damızlık boğalar dışındaki, altı ay yaşın üzerindeki erkek hayvanlar hariç, tüm sığırlar için hayvan sahiplerine aşağıda belirtilen miktarda ödeme yapılacağı ve bunun yanında Onaylı Süt Çiftliği Sertifikasına sahip olan işletmelerdeki ari işletme desteği alan tüm sığırlar için de ilave olarak hayvan başına aşağıda belirtilen miktarda ödemeler yapılacağı belirtilmektedir:

1	Hastalıktan Ari İşletme Desteği	375 TL/baş
2	Onaylı Süt Çiftliği Desteği (ilave)	50 TL/baş

2014/6091 sayılı Karar md.16'da ise, hayvan hastalıkları ile mücadele çerçevesinde Bakanlıkça belirlenen programlı aşılama için uygulayıcılara aşağıda belirtilen birim miktarlarda ödeme yapılacağı ifade edilmektedir:

1	Şap Aşısı (Büyükbaş)	0,75 TL/baş
2	Şap Aşısı (Küçükbaş)	0,50 TL/baş
3	Brucellosis (Büyükbaş)	1,50 TL/baş
4	Brucellosis (Küçükbaş)	0,50 TL/baş

Ayrıca Karar'da bu desteklemeden yaralanan işletmelere ilgili Karar'ın birinci ve dördüncü fıkralarındaki ödemelerin yapılmayacağı belirtilmiştir.

Hayvan genetiklerinin yerinde korunması ve geliştirilmesi amacıyla sağlanan desteklemeler ise, 2014/6091 sayılı Karar md.17'de dile getirilmektedir. Buna göre Bakanlıkça uygulanan proje kapsamındaki yetiştiricilere, koruma ve geliştirme sürüleri için büyükbaş ve küçükbaş hayvanlarda farklı olmak üzere, hayvan başına aşağıda belirtilen miktarlarda ödeme yapılacağı belirtilerek, bu

desteklemeden yararlanan mandalar için birinci fıkrada belirtilen ödemeler, sığırlar içinse birinci ve dördüncü fıkralarda belirtilen ödemelerin yapılmayacağı ifade edilmiştir.

1	Büyükbaş Koruma	500 TL/baş
2	Küçükbaş Koruma	80TL/baş
3	Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Elit Sürü	Anaç 35 TL/baş Yavru 50 TL/baş
4	Halk Elinde Küçükbaş Hayvan Islahı Taban Sürü	Anaç 35 TL/baş Yavru 20 TL/baş
5	Halk Elinde Manda Islahı	700 TL/baş
6	Damızlığa Ayrılan Manda Yavrusu Desteği	100 TL/baş

2.2.4 Tarıma Dayalı Yatırımlar ile Makine ve Ekipman Alımları İçin Sağlanan Destekler

2011/1409 sayılı Karar md.2’de, 2011-2015 yılları arasında kırsal alanda ekonomik ve sosyal gelişmeyi sağlamak için, gerçek ve tüzel kişilerin ekonomik faaliyetlere yönelik yatırımlarının destekleneceği belirtilmiştir. Ayrıca ilgili Karar’ın uygulaması için 2014/43 sayılı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Tarıma Dayalı Ekonomik Yatırımların Desteklenmesi Hakkında Tebliğ¹⁹ ile 2014/10 sayılı Kırsal Kalkınma Yatırımlarının Desteklenmesi Programı Kapsamında Makine Ve Ekipman Alımlarının Desteklenmesi Hakkında Tebliğ²⁰ çıkartılmıştır.²¹

3. YENİ TEŞVİK SİSTEMİ ÖNERİSİ

3.1 Değerlendirme ve Yeni Bir Teşvik Sistemi Önerisi

Çalışmamızın 2’inci bölümünde, günümüzde uygulanmakta olan teşvik sistemleri ile hibe ve destek programlarından çok fazla ayrıntıya girmeden bahsedilmeye çalışılmıştır. Bahsedilen teşvik sistemlerinin ve programların kırsaldan kente olan göçü önlemede ne kadar başarılı ve etkin olduğu tartışılabilir.

Bu kapsamda, 3’üncü bölümde öncelikli olarak söz konusu teşviklerin ve programların göçü önlemedeki etkileri üzerine bir değerlendirme yapılacak, ardından da teşvik olarak sunulması için yeni bir sistem önerisinde bulunulmaya çalışılacaktır.

2012/3305 sayılı Karar’da ifade edilen amaçlara baktığımızda kırsaldan kente göçün önlenmesinin doğrudan amaçlar arasında yer almadığı ve ilgili Karar kapsamında getirilen teşviklerin kapsamlarının düşük gelirli girişimcileri dikkate almadığı görülmektedir. İkinci bölümde

¹⁹ Resmi Gazete: 26.10.2014; 29157

²⁰ Resmi Gazete: 10.05.2014; 28996

²¹Bildiri metninde kelime kısıdı olduğu için bu destek programının ayrıntılarına girilemeyecektir. Ayrıntılı bilgi için inceleyiniz; 2011/1409 sayılı Karar, 2014/43 sayılı Tebliğ ve 2014/10 sayılı Tebliğ

söz konusu Karar'la ilgili verilen bilgiler ışığında bile yeni teşvik sisteminden faydalanabilmek için belli bir sermaye birikimine sahip olmanın zorunlu olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum hayvancılıkla ilgili yapılacak olan yatırımlar için de geçerlidir. Böyle bir zorunluluğun varlığı da sermayesi olmayan köylünün veya düşük gelire sahip olan yerli girişimcilerin bu teşvik sistemlerinden doğrudan faydalanmalarına imkân tanımamaktadır. Elbette ki 2012/3305 sayılı Karar'la getirilen yeni teşvik sistemi dolaylı olarak yörenin ve bölgenin ekonomik kalkınmasına ve refah seviyesinin artmasına katkıda bulunmaktadır. Ancak bu katkı köyde ikamet eden köylünün veya yöre halkının bütçesine doğrudan bir getiri sağlamadığı için köyden kente göçü engellemekte etkin bir çözüm olamamaktadır. Buldukları yerlerde yeterli gelir elde edemeyen kişiler de daha fazla gelir elde etme umuduyla kentlere göç etmektedir.

2014/6359 sayılı Karar'la çıkarılan hibe desteğine baktığımızda da bölgesel kalkınmayı sağlama, verimliliği artırma vb. gibi konular amaçlar arasında yer alırken göç verme kıstasının yine doğrudan amaçlar arasında yer almadığı görülmektedir. Ayrıca bahsedilen hibe programından yararlanabilmek için yine belli bir sermaye şartı aranmaktadır. Bütün bunların yanında, ilgili Karar'a göre yapılacak yatırımların hibe desteğinin, yatırım tamamlandıktan sonra yatırımcıya verilmesi de ayrı bir problem teşkil etmektedir. Çünkü yatırımın tamamlanabilmesi için en baştan itibaren sermaye sahibi olmak zorunlu hale gelmektedir. Sermayesi olmayan yatırımcılar ise, yatırım yapmak istediklerinde bu miktarı banka kredilerinden vs. temin etmek zorunda kalmaktadırlar. Bunun için de bankalara alacakları kredi karşılığında ellerinde var olan ev vb. gibi şeyleri ipotek ettirmektedirler. Zaten yatırımcının öncesinde bunun gibi varlığı yoksa böyle bir fırsattan faydalanması da imkânsız hale gelmektedir. Yatırımcı kredi çekerek sunulan imkândan faydalansa bile, işi yürütemediği ve iflas ettiği durumda, kredi borcunu ödeyememekte ve hacizli duruma düşmekte, bunların sonucunda elindeki variyetini de kaybetmektedir.

Hal böyle olunca sermayesi olmayan köylüler ve yeni girişimciler yatırım yapmak için cesaret edememektedirler. Köylerinde ve buldukları yerleşim yerlerinde yeterli gelir elde edemeyince de göçe yönelmektedirler. Son tahlilde bu hibe programının da sermayesi olmayan köylüleri ve yeni girişimcileri tam anlamıyla destekleyip onların zamanla sermayelerini arttırmalarını sağlayan bir program olmaktan uzak olduğunu söylemek mümkündür.

2013/4278 sayılı Karar kapsamındaki desteklerin amaçları sayılırken de hayvansal üretimde verimliliğin ve kalitenin artırılması, bölgesel gelişmişlik farklılıklarının azaltılması ve bölgesel kalkınmanın sağlanması gibi amaçlar zikredilmektedir. Bunun yanında desteklerden yararlanabilmek için, yine belli bir miktarda yatırım yapılmasının zorunlu olduğu da ifade edilmektedir. Bu zorunluluk da, en başından beri belirttiğimiz sermayesi olmayan köylüler ve düşük gelirli girişimciler açısından dezavantajlı bir mesele olarak tekrar karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca ilgili Karar kapsamında yapılacak yatırımlar için verilen hibe desteklerinin oranları da yeni girişimcilerin desteklenmesi açısından çok da yeterli değildir. Sonuç olarak belirtilen bu destek programının da sermayesi olmayan köylüler ve düşük gelirli yeni girişimciler açısından faydalı olduğu söylenemez.

2014/6091 sayılı Karar'la uygulanacak hibe programında sağlanan desteklere baktığımızda ise, sağlanan desteklerin hepsi tarım ve hayvancılığın geliştirilmesi için gerekli ve yerinde destekler olmuştur. Fakat bu Karar kapsamındaki desteklerden yararlanabilmek için de hali hazırda bir işletme sahibi olunması gerekmektedir.

Şimdiye kadar yapılan değerlendirmeler çerçevesinde, bahsettiğimiz göçü önlemek için doğrudan doğruya köylüler ve yerli girişimcileri dikkate alan teşvik sistemlerinin yapılmadığı görülmektedir. Bunun için özellikle göç veren bölgelere yönelik olarak buralarda göçün önlenmesi açısından yeni bakış açısıyla bir sistem geliştirilmesi gerekmektedir. Özellikle de köylerdeki göçü engellemek için tarım ve hayvancılık sektörüne yönelik olarak, daha çok maddi imkânları kısıtlı olan köylüleri dikkate alan ve onları üretime katan bir teşvik sistemi yapılması ihtiyacı hâsıl

olmaktadır. Çalışmamızın bundan sonraki kısmında bu ihtiyaç dikkate alınarak yeni bir teşvik sistemi önerisinde bulunulmaya çalışılacaktır.

Öncelikle, önerilecek yeni teşvik sisteminin hali hazırda var olan teşvik sistemlerinin yerine konulabilecek bir sistem olmadığını söylemek gerekir. Sunulacak bu sistem var olan teşvikler ile hibe ve destek programlarındaki eksik görülen kısımlara alternatif olarak ortaya konulmaktadır. Yani uygulanmakta olan teşvik ve hibe programları yürürlükten kaldırılmadan, önerilen teşvik sisteminin bunlara ilave olarak yeni bir program şeklinde çıkarılması mümkün olabilir.

Yeni önerilecek sistem seçilen pilot bölgelerde uygulanarak işlerliğini tespit edildikten sonra tüm Türkiye çapında uygulanabilir.

Teşvik önerisinin böyle bir çalışmada ortaya konulmasındaki amaç; önerinin eksik yönlerinin tespit edilerek daha uygun ve uygulanabilir bir hale getirilmesini sağlamaktır.

- Kırsaldan Kente Olan Göçün Önlenmesi İçin Tarım ve Hayvancılıkta Uygulanacak Şartlı Teşvik Sistemi

Yeni teşvik sisteminin amacı; göç veren bölgelerdeki sermayesi olmayan köylülerin ve düşük gelirli yerli girişimcilerin tarım ve hayvancılık faaliyetlerinde desteklenerek üretime katılmalarını sağlamak ve bu kişilerin yaşadıkları yerlerde yeterli kazanç elde etmelerine katkıda bulunarak kırsaldan kente göç etmelerini önlemektir.

Kapsamı;

Coğrafi bölge ayrımı yapılmaksızın kırsaldan kente göç problemi olan bütün illerde uygulanabilir. Teşvik kapsamında, ahır/ağıl ihtiyaçlarının karşılanması için yeni inşaat yapımı, hayvancılık faaliyetinin yürütülebilmesi için gerekli olan tüm makine ve ekipmanın alınması, bölgelere göre hangi hayvan türünün yetiştirilmesi uygunsa ona göre küçükbaş ve büyükbaş hayvan alımlarının karşılanması. Tarımsal faaliyetlerde ise, hayvanların yem ihtiyacını karşılayacak arazilerin temini ve buralarda tarımsal faaliyetlerin yürütülebilmesi için gerekli bütün makine, ekipman ve cihazların alınması gibi hususlar yer almaktadır.

Türkiye’de bugüne kadar bu ve buna benzer bir sistemin uygulaması yapılmamıştır. Bu sistem sosyal devlet anlayışının en önemli ayaklarından birisi olmasının yanı sıra gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılmasına da katkıda bulunulacaktır.

Önerilen sistemdeki öncelikli amaç kırsaldan kente olan göçü engellemek olduğundan, ilk olarak Türkiye’de kırsaldan kente göçün fazla olduğu bölgelerde hangi hayvan türlerinin hangi amaçla yetiştirilebileceği tespit edilmeli ve buralarda en iyi verim sağlanacak hayvan türlerinin yetiştirilmesi için işletmeler kurulmalıdır.²²

Devlet tarafından göç veren yörelerde fizibilite çalışması yapılarak o bölgeler için uygun olan işletme türünün ne olduğuna karar verildikten sonra, yöre halkına, bu yöreye tam teşekküllü bir ahır/ağıl kurulacağı ve ahır/ağılın kapasitesine göre hayvanların da temin edileceği ilan edilmelidir.²³ Ayrıca hayvanların yem ihtiyaçlarının karşılanması amacıyla ekilecek araziler için her türlü makine ve ekipmanın da alınacağı duyurulmalıdır.²⁴ Bunun yanı sıra ekilecek arazilerin teminini devletin kendisi sağlamalıdır.²⁵

²² Örneğin: Önceki hibe ve destek programlarında daha verimli olduğu için DAP ve GAP bölgelerinde büyükbaş hayvanlarla kurulacak et ve süt işletmeleri desteklenirken, KOP bölgesinde küçükbaş merinos koyunu yetiştiren işletmelerin desteklenmiştir, yeni önerilen sistemde de aynı şekilde hangi bölgede hangi hayvan türü daha verimli yetişiyorsa o bölgede o hayvan türüne destek verilecektir.

²³ Ahır ve ağılların kurulması için, eğer o bölgede 2B arazileri varsa, öncelikli olarak bu araziler kullanılmalıdır.

²⁴ Bu makine ve ekipmanlar işletme ilk kurulduğunda tek seferliğine alınacaktır.

²⁵ Köylerdeki araziler bugüne kadar miras yoluyla sürekli olarak bölündüğü için mirasçılar başına küçük araziler düşmektedir. Bu küçük arazilerin ekilmesinden elde edilecek gelir de kişileri tatmin etmediği için bu araziler

Ancak söz konusu yatırımların yapılabilmesi için duyuru yapıldıktan sonra yöre halkının talebinin olması şarttır. Yani devlet bu ilanı yaptıktan sonra eğer yöre halkı böyle bir işletmenin yapılmasını istemezse bu durum da işletme oraya kurulmamalıdır. Eğer yöre halkı da böyle bir işletmenin kurulmasını isterse, bu durumda devlet bölgedeki üretim kapasitesine ve talebe göre her şeyiyle ahır/ağılı kurmalı ve ardından da kooperatif misali o yörenin insanları bu ahır/ağılın işletilmesine ortak edilmelidir. Ortak olan köylülerden ortaklık için hiçbir pay veya teminat istenmemelidir.

İşletmeye ortak olacak kişilere işletmenin demirbaşları ve hayvanları üzerinde hiçbir mülkiyet hakkı verilmemelidir. Sadece, işletme çalışmaya başladıktan sonra elde edilecek kardan maaş ve kar payı almalıdırlar. Yani sisteme dâhil edilen kişiler hem çalışan hem de kar payı ortağı olacaklardır.

Kurulacak olan bu işletmelerde devamlı olarak çalışması için devlet tarafından veteriner, ziraat mühendisi ile işletmenin bütün muhasebe ve pazarlama işlemlerinden sorumlu bir yönetici atanmalı ve işletmenin bütün yönetim işleri bu kişilerin sorumluluğuna verilmelidir. Yönetimin böyle bir kadro tarafından idare edilmesiyle de, tarım, hayvancılık ve yönetim konularında tam bilgi sahibi olmayan kişilerin yönetim zaafı yaparak devleti zarara uğratmaları ve kaynakları heba etmeleri engellenmiş olacaktır.

Devlet tarafından atanan bu çalışanların maaşları kendi statülerindeki devlet memuru maaşına göre yine devlet tarafından ödenmelidir. Ayrıca kurulan işletmenin karını belli bir seviyenin üzerine çıkarmaları durumunda bu yöneticilere işletme karından belli bir oranda pay verilmelidir. Atanan bu kişilere, elde edilecek gelirden belli oranlarda kar payı verilmesiyle de onların işle ilgili motivasyonları artırılabilecek ve işi daha iyi sahiplenip özen göstermeleri sağlanacaktır.

Ayrıca yeni kurulan bu işletmelerin büyüyüp gelişerek piyasada rekabet edebilir hale gelmelerini sağlamak için, bu işletmelerde ve bunların eklerinde²⁶ çalışacak olan üye ortakların SGK primlerinin tamamı da 10 yıl boyunca devlet tarafından ödenmelidir. Bunun yanında yine 10 yıl boyunca bu işletmelerden elektrik ve su masrafı alınmamalıdır. Ayrıca bu işletmenin gelirleri 5 yıl boyunca gelir ve kurumlar vergisinden de muaf tutulmalıdır. Böylece işletmenin daha kısa bir sürede büyüyerek karlı duruma geçmesine katkı sağlanmış olacaktır.

Ayrıca sel, yangın vb. her türlü afet durumunda, devlet bu işletmelerin ve eklerinin garantörü olacaktır.²⁷

Devlet işletmeyi kurduktan sonra ortaklık için başvuru yapacak kişilerden hiçbir pay ve teminat istememelidir. Ancak işletmeyi kurarken işletme desteği olarak verdiği hayvanlar için üyeleri borçlandırmalıdır. Fakat bu borçlanma nakdi şeklinde değil, süt üretimi yapan işletmeler için

---

ekilmemekte ve bomboş durmaktadır. Devlet bölünmüş olan bu arazileri değerlendirmek için mülk sahiplerinden buraları uzun süreliğine kiralayacak ve birleştirerek ekilebilir hale getirecektir. Yani köylüler arazi teminiyle de hiç uğraşmayacaktır. Günümüzde çalışması yapılan toprak reformu da yapılacak bu birleştirme işlemi için uygun bir sistemdir. Eğer işletmenin kurulacağı bölgede 2B arazisi statüsünde araziler varsa bu araziler parsellenip satılmayacak, eğer uygunsa yem bitkilerinin yetiştirilmesi için kullanılacaktır. Bir bölgede 2B arazileri mevcutsa ve kurulacak işletmedeki hayvanların yem ihtiyacını karşılayabilecek büyüklükteyse devlet köylüden başka bir arazi kiralamayacak bu arazileri ekilebilir duruma getirerek 10 yıllığına ücretsiz olarak kurulacak olan işletmenin kullanımına temin edecektir. Zaten işletmenin kurulacağı bölgede 2B arazileri mevcutsa bu sayede devlet köylülerin arazilerinin birleştirilmesi ve bu arazilere kira ödenmesi meşakkatlerinde de kurtulacaktır. Yapılacak bu işlemler sonucunda kurulacak işletmelerin yem ihtiyacı da karşılanmış olacaktır. Ancak devlet bu arazileri temin edip, ardından da buraların ekilip biçilmesi için gerekli olan her türlü makine ve ekipmanı verdikten sonra, bu arazilerin ekilmesi işlemleri işletmenin başındaki yetkililerden birisi olan ziraat mühendisi kontrolünde kar payı ortağı olan köylüler tarafından yapılacaktır.

²⁶ Kurulan işletmedeki hayvanların yem ihtiyacının karşılanması için ekilecek araziler kastedilmektedir.

²⁷ Bu garantiyi ister devletin kendisi sağlar, isterse işletme gelirinden çalışan işçilerin maaşları ödendikten sonra kalan kısımdan, üyelere kar payı dağıtılmadan önce bu işletme için gerekli olan sigortaların yapılmasını zorunlu tutar. Yani her halükarda garantör devlet olacak, vatandaş bu tarz durumlar için endişe duymayacaktır.

süt, et üretimi yapan işletmeler içinse et şeklinde aynı bir borçlanma olmalıdır.²⁸

Aynı zamanda devlet kurulacak bu işletmeler için bir garantör gibi olmalı ve yeni kurulan bu işletmelerin ürettikleri ürünleri öncelikli olarak kendi alarak, bu işletmelerin ürünlerini pazarlamalarında kaygı yaşamalarına engel olmalıdır. Yani piyasaya ilk giren bu işletmelerin ürünlerini satamamak gibi bir derdi olmayacaktır.²⁹

Ayrıca devlet alacağı bu borcun tamamını yatırımın ilk yılında geri almamalıdır. İşletmenin üretim ve satış kapasitesine göre belirlenecek süre içerisinde borç geri alınmalıdır.³⁰ İşletmeler yıllık olarak devlete ödeyecekleri borçlarından fazla üretim yapmaları durumunda ürünlerini nereye satmak istedikleri konusunda özgür bırakılmalıdır.³¹

Teşvik imkânından yararlanmak için başvuru sahiplerinde aranacak özellikler ve yararlanma şartları:

- Bu kapsamdaki sisteme sadece gerçek kişiler başvurabilecektir.
- Teşvikin uygulandığı yerin nüfusuna kayıtlı olmak ve işletmenin kurulacağı yerde ikamet etmek ya da son 10 yıl içinde bu yerden göç etmiş olmak,³²
- 40 yaşın altında olmak,
- Bedenen çalışmaya engel teşkil edecek bir duruma sahip olmamak,
- Başvuru yapacak kişilerin kamudan bağımsız olması gerekir,
- Başvuru yapacak kişilerin başvurudan önce Bakanlık tarafından oluşturulmuş çiftçi kayıt sistemlerine kayıtlı olması gerekir.³³

Teşvik imkânlarından yararlanamayacaklar:

- Tüzel kişiler,
- Teşvik kapsamında yapılan işletmeye bir kez üye olduktan sonra, işletmeyle olan ilişkisini keserek üyelikten ayrılanlar,
- Vadesi geçmiş vergi borcu ve SGK prim borcu olanlar,
- Temyiz yolu kapalı olan suçlardan hüküm giyenler,

²⁸ Örneğin: Devlet kurduğu et üretimi yapacak işletmeye yaklaşık 500 baş büyükbaş hayvan vermiş olsun. Bu durumda canlı olarak verilen bu hayvanların yaklaşık olarak kaç kg ete denk olduğu tespit edilecek ve borçlanma bu kg üzerinden yapılacaktır. Yani bir büyükbaş hayvanın canlı olarak yaklaşık 400 kg geldiğinde bu hayvanın et olarak karşılığının da yaklaşık 200 kg olduğunu varsayarsak, bu durumda 500 baş hayvan verilen bir işletme devlete (500*200kg) yaklaşık olarak 100.000 kg et borçlanmış olacaktır. Böylece enflasyon vb. gibi durumların varlığı da borçlu olan kişilerin psikolojilerini ve ödemelerini etkileyecektir.

²⁹ Devlet bu işletmeleri desteklemek için et ve balık kurumunun et ihtiyacını öncelikli olarak bu işletmelerden sağlayacaktır. İlgili işletmelerden alınan ürünler öncelikli olarak iç piyasaya sunulacaktır. Eğer bu işletmelerde iç piyasadaki talepten daha fazla üretim olursa, bu durumda elde edilen ürünler yine et ve balık kurumu vasıtasıyla yurt dışına ihraç edilebilecektir. Süt üretimi yapacak olan işletmeler de ise, alınacak sütler hem okul sütü kampanyası çerçevesinde değerlendirilebilecek hem de Türkiye'deki kamu kurum ve kuruluşlarının catering hizmetlerinde kullanılabilir. Ayrıca bütün ürünlerin kamuya satılması gibi bir zorunluluk olmadığı için kamunun ihtiyacından fazla üretilen ürünler özel sektördeki firmalara da satılabilecektir. Bu sayede de iç piyasada et ve süt arzı arttığı için bu ürünlerin fiyatları düşecektir. Böylece düşük gelirli vatandaşların bu ürünlere ulaşabilmeleri daha kolay olacaktır.

³⁰ Devlet alacağını temin ederken işletmenin büyüklüğüne ve iş hacmine göre belli bir süre belirleyecek ve bu süre içerisinde alacağını temin edecektir. Ancak yıllık olarak aldığı miktar hesaplanan borç miktarını aşarsa bu durumda aşan kısım için işletmeye ödeme yapacaktır. Örneğin: Kurulan işletme 10 yıl boyunca devlete her yıl 10 ton et olmak üzere borçlanmış olsun. Bu durumda devlet bu işletmeden bir yıl içinde 15 ton et aldıysa arada oluşan 5 tonluk etin karşılığını nakit olarak işletmeye ödeyecektir.

³¹ Yani yapılan fazla üretimin özel sektöre satılmasından daha fazla kar elde edilecekse, özel sektöre satış yapılmasının bir mahsuru olmayacaktır.

³² İşletmenin kurulacağı yerde hali hazırda ikamet eden kişilere öncelik tanınacaktır. Ayrıca nüfusa kayıtlı olmak şartı getirilerek de, dışarıdan gelecek kişilerin yatırımın yapılacağı yöredeki kişilerin haklarına tecavüz etmelerinin engellenmesi amaçlanmıştır.

³³ Burada kayıt tarihinin önemi yoktur. Başvuru öncesinde kayıt yaptırmış olmak yeterlidir.

- Daha önce diğer devlet desteklerinden veya hibelerinden yararlanarak kurdukları işletmeleri kendi yükümlülüklerini yerine getirmede için batıran kişiler.

Bu sisteme şartlı teşvik sistemi denilmesinin sebebi şudur; eğer sisteme giren bir üye belli bir zaman sonra sistemden çıkmak isterse bu durumda işletmeden hiçbir hak talep etmeden sistemden ayrılacaktır. Çıkan üyenin yerine sisteme ilk kez girecek olması şartıyla yeni bir üye alınabilecektir.³⁴

Hali Hazırda Var Olan İşletmelerin Durumu

Buraya kadar olan kısımda ilk kez kurulacak olan işletmelerden bahsedilmiştir. Hali hazırda bir işletmesi olan kişilerin bu sisteme katılmak istemeleri halinde ise şöyle bir yol izlenmelidir:

Öncelikli olarak işletme sahibinin hali hazırda var olan işletmesinin yeni kurulacak işletmeye ne kadar uyumlu olduğu tespit edilmelidir. Bu tespit yapıldıktan sonra işletme sahibine farklı iki seçenek³⁵ sunularak bu seçeneklerden birisine göre yeni teşvik sisteminden faydalanabileceği ifade edilmelidir.

Pekâlâ devlet bu derece desteği neden sunmalıdır ve devletin buradaki kazancı ne olacaktır?

Düşük gelirli vatandaşların desteklenerek gelir dağılımındaki adaletsizliğin azaltılmasına katkıda bulunulması sosyal devlet anlayışının öncelikli amaçlarından birisidir. Bu bakımdan ülkemizdeki düşük gelirli vatandaşların desteklenerek gelir seviyelerinin artırılması da buna gerekçe olarak gösterilecek nedenlerden birisidir. Ayrıca et ve süt arzı artacağı için bu ürünlerin fiyatları da düşecek ve düşük gelirli vatandaşların bu ürünlere ulaşması daha kolay olacaktır. Bu açıdan da vatandaşlar için faydalı bir durumdur.

Bunun yanında günümüzde buldukları yerlerde yeterli geliri elde edemediği için şehir merkezlerine veya büyükşehirlere akın eden yüz binlerce insan vardır. Bu nedenle artık büyükşehirler yaşanamaz bir hale gelmekte, kalabalık nüfus dolayısıyla da yönetim ve güvenlik

³⁴ Burada, sistemden çıkan üye hiçbir hak talep edemeyecektir. Çünkü bu üye sisteme girerken zaten hiçbir katılım payı veya teminat vermemiştir ve hiçbir mülkiyet hakkına da sahip değildir. Ancak çalıştığı sürece bu kişinin SGK primi, maaşı ve kar payı ödendi. Yani kişi işletmede çalıştığı sürece hakkını almış oldu. Çıkan kişinin yerine sisteme yeni dâhil olacak kişi de sisteme girerken aynı şekilde hiçbir pay veya teminat vermeden işletmeye ortak olabilecektir. Ancak işletme karı dağıtılırken, sisteme üye olan kişiler sistemde buldukları yıl sayısına bakılarak sınıflandırılacak ve kar payı dağılımı ona göre yapılacaktır. Örneğin; sisteme üye olan kişilerden 0-10 yıllık üyeler %0,1, 10-15 yıllık üyeler %0,2, 15-20 yıllık üyeler %0,3 gibi oranlarda kar payı alabileceklerdir. Ancak bu rakamlar ve sınıflandırmalar kesin değildir. Üzerlerinde değişiklikler yapılabilir.

³⁵ İlk seçenek olarak işletme sahibine, işletmesini tamamıyla devlete devrederek işletmesinin yeni sisteme göre kurulacak ahır ve ağıllara dönüştürülmesini isteme hakkı verilecektir. Eğer işletme sahibi buna razı olursa, devlet bu kişinin işletmesini yeni sisteme dönüştürecek ve bölgenin de ihtiyacına göre eklemeler yaparak yeni bir işletme kuracaktır. Tarafların anlaşmanın bu yönde sağlanması durumunda, yeni işletmeden elde edilecek kardan, diğer üyelere kar payı dağıtılmadan önce işletmesini devreden kişiye belli oranda kar payı verilecek daha sonra diğer üyelerin kar payları dağıtılacaktır. Yani bir nevi eski işletme sahibine kira verilmiş gibi olacaktır. Bu durum devralınan işletmenin devralındığı günkü emsal işletmelerin değerine göre belirlenen miktarına ulaşmaya kadar devam edecektir. Sonrasında bu kişiler de diğer üye ortaklar gibi kardan normal bir şekilde kar payı alacaklardır. Böyle bir seçenek sunulmasındaki amaç, bir şekilde devlet desteklerinden yararlanarak işletme kuran, ancak burayı verimli bir şekilde işletmeyi zarardan kişilerin bu işletmeleri batırarak devletin kaynaklarını heba etmesine engel olmaktır. İkinci seçenek olarak göç veren bölgelerdeki küçük işletme sahiplerine, var olan işletmelerinde yetiştirmeleri için hayvan desteğinde bulunulacaktır. Yani bu işletmelere sadece hayvan desteği sağlanacak ve başka bir destek verilmeyecektir. Devlet ilk kurulan işletmelerde olduğu gibi bu işletmelerden de vermiş olduğu hayvanlar karşılığında para değil et ve süt talep edecektir. Ancak devlet tarafından işletme sahibine et ve süt karşılığında verilen hayvanlar küpe numaralarına göre kayıt altına alınacak, devletten izinsiz satılamayacaklardır. Ta ki bu durum hayvanların borcunun tamamı ödeninceye kadar devam edecektir.

problemleri ortaya çıkmaktadır. Bu vb. sıkıntıların ortaya çıkmaması için söz konusu göçün önlenmesi gerekmektedir. Göçü önleyebilmek için de insanlara yaşadıkları yerlerde yeterli geliri elde edebilecekleri ortamları oluşturmak gerekmektedir.

Şehirlerde ve büyükşehirlerde böyle problemler çıkmasının nedenlerinden birisi de, göç eden kişiler arasında hiçbir vafsa sahip olmayan ya da hiçbir mesleğe sahip olmayan kişilerinde yer alıyor olmasıdır. Bu kişiler şehirlere gittiklerinde iş bulamayınca haliyle sosyal problemlerde ortaya çıkmaktadır. Bu nedenle bu kişilere memleketlerinde yeterli gelir elde edebilecekleri iş imkânları sağlayarak, söz konusu göç engellenebilir. Bu sayede de şehirlerdeki bu tarz sosyal problemlerin de önüne geçilebilir.

Devletin maddi anlamda kazancının ne olacağı konusuna geldiğimizde de; devletin kazancı bu işletmelerden ürünleri aldıktan sonra ortaya çıkacaktır. Devlet almış olduğu et ve süt ürünlerini satarken kar ve KDV gibi gelirler elde edecektir. Ayrıca alınan bu ürünler ihracat yapılarak da devlete kazanç kaynağı olabilecektir.

Bunun yanı sıra işletmelerin teşvik kapsamındaki 10 yılını doldurmalarının ardından, devlet artık büyümüş ve belli bir gelir seviyesi ulaşılmış olan bu işletmelerden her türlü vergiyi almaya başlayacaktır.

Aynı zamanda, sağlanan destekler sayesinde, zaten tarım ve hayvancılık için elverişli olan ülkemizde bu sektörün yeniden eski gücüne kavuşmasına da katkıda bulunulacaktır.

4. SONUÇ

Kırsal kesimlerden kentlere olan göçler ülkemizin göz ardı edilemeyecek gerçeklerinden birisidir. Bu göçler sonucunda ekonomik problemlerin yanında sosyal problemler de ortaya çıkmaktadır.

Kırsal kesimlerden kentlere gerçekleşen göçleri önlemede kullanılacak yöntemlerden bir tanesi olan teşvik sistemlerinin, göçleri önleme hususunda işlevini ne kadar yerine getirdiği tartışılan bir konudur. Bazı teşvik sistemleri göçleri önlemede az etkili olurken, bazı teşvik sistemleri ise etkili olamamaktadır. Ülkemiz açısından baktığımızda, tarım ve hayvancılık yatırımlarının yanında diğer yatırımlara da her dönem farklı isimler altında bazı teşvikler sunulmuştur. Ancak sunulan bu teşviklerin kırsal kesimlerden kentlere olan göçü önlemede yeterince başarılı olduğunu söylemek mümkün değildir. Çünkü çıkarılan teşvikler, söz konusu göçleri önlemeyi doğrudan hedefleri arasına almamakta ve bu hedeflere yönelik politikalar ortaya koymamaktadır. Teşvikler kapsamında yatırım şartı olarak getirilen miktarların düşük gelirli kişilerin karşılayabileceği büyüklüklerde olmaması da ayrı bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır. Ayrıca kırsaldan kente göç eden kesimin göç etmelerinin temel sebeplerinden biri de göç eden kişilerin yaşadıkları yerlerde yeterli gelir elde edememeleri olduğundan, kırsaldan kente göçü önlemeyi hedef edinen teşvik sistemleri bu durumu da dikkate almalı ve bu kişilere yaşadıkları yerlerde yeterli geliri elde edebilecekleri imkânlar sunmalıdır.

Bu çerçevede, kırsaldan kente olan göçün önlenmesinde etkin olması istenen teşvik sistemlerinin, doğrudan söz konusu göçe sebep olan konular üzerine odaklanması ve bu konulara çözüm üretecek kapsamda çıkarılması gerekmektedir. Aksi takdirde kırsaldan kente olan göçü önlemeyi dolaylı hedefleri arasına alan teşviklerin, bu amaçlarını gerçekleştirilmede başarısız oldukları görülmektedir.

5. KAYNAKLAR

Gökmen, S. ve Kartaloğlu, E. (2012): *Açıklamalı ve Örnekli Yeni Teşvik Sistemi 2012*, İstanbul: İSMMMÖ Yayınları.

Güleç, E. (Ağustos-2012): Yeni Teşvik Sisteminde Yer Alan Vergisel Teşvikler, *Vergi Dünyası*, 372: 194-203.

Çokal, İ. ve Baş Uçar, R. (2012) *Hayvancılık Sektörüne Verilen Teşvik ve Destekler*, Erişim: <http://www.myfikirler.org/hayvancilik-sektorune-verilen-tesvik-ve-destekler.html> (22.11.2014)

DOKA, (2012): *Yeni Teşvik Sistemi*, Erişim: (<http://www.doka.org.tr/destekler/yeni-tesvik-sistemi.pdf>)
Erişim Tarihi: 10.02.2014

13.06.2006 tarih ve 5520 sayılı *Kurumlar Vergisi Kanunu*

18.01.2011 tarih ve 2011/1409 sayılı *BKK*

15.06.2012 tarih ve 2012/3305 sayılı *Bakanlar Kurulu Kararı (BKK)*

28.01.2013 tarih ve 2013/4278 sayılı *BKK*

19.03.2014 tarih ve 2014/6359 sayılı *BKK*

07.04.2014 tarih ve 2014/6091 sayılı *BKK*

16.03.2013 tarih ve 2013/7 sayılı *Tebliğ*

10.05.2014 tarih ve 2014/10 sayılı *Tebliğ*

28.05.2014 tarih ve 2014/22 sayılı *Tebliğ*

05.07.2014 tarih ve 2014/28 sayılı *Tebliğ*

26.10.2014 tarih ve 2014/43 sayılı *Tebliğ*